# KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BUXGALTERIYA HISOBINI O‘QITISHDA RAQAMLI SIMULYATSIYADAN FOYDALANISH METODIKASI

**Zunnunova Muxlisa Boxodir qizi**

**Annotatsiya.** Maqolada kompetensiyaviy yondashuv asosida buxgalteriya hisobini o‘qitishda raqamli simulyatsiyadan foydalanish metodikasi tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlar tahlili asosida kompetensiyalar, simulyatsiya bosqichlari va baholash mezonlarini yagona metodik tizimga birlashtirish zarurati asoslangan. Muallif tomonidan buxgalteriya ta’limida shakllantiriladigan kompetensiyalar tasnifi, besh bosqichli metodik model, virtual korxona misolidagi amaliy topshiriq (shu jumladan xatoni aniqlash topshirig‘i) hamda 100 ballik baholash mezonlari taklif etilgan. O‘zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o‘tish sharoitida mazkur metodikaning dolzarbligi yoritilgan.

**Kalit so‘zlar:** kompetensiyaviy yondashuv, buxgalteriya ta’limi, raqamli simulyatsiya, virtual korxona, kasbiy kompetensiya, baholash mezonlari, MHXS.

**Аннотация.** В статье исследуется методика использования цифровых симуляций в преподавании бухгалтерского учёта на основе компетентностного подхода. На основе анализа научной литературы обоснована необходимость объединения компетенций, этапов симуляции и критериев оценивания в единую методическую систему. Автором предложены классификация компетенций, пятиэтапная методическая модель, практическое задание на примере виртуального предприятия (включая задание на выявление ошибки) и 100-балльные критерии оценки. Раскрыта актуальность методики в условиях перехода Узбекистана на МСФО.

**Ключевые слова:** компетентностный подход, бухгалтерское образование, цифровая симуляция, виртуальное предприятие, профессиональная компетенция, критерии оценивания, МСФО.

**Abstract.** The article examines a methodology for using digital simulation in competency-based accounting education. Drawing on the literature, it substantiates the need to integrate competencies, simulation stages and assessment criteria into a single methodological framework. The author proposes a classification of competencies, a five-stage instructional model, a virtual-company practical task (including an error-detection task) and a 100-point assessment rubric. The relevance of the methodology is discussed in the context of Uzbekistan’s transition to IFRS.

**Keywords:** competency-based approach, accounting education, digital simulation, virtual company, professional competence, assessment criteria, IFRS.

## KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobida axborot texnologiyalari, elektron hujjat aylanishi va avtomatlashtirilgan hisob tizimlaridan foydalanish kengayib bormoqda. Natijada buxgalterdan nafaqat hisob yuritish qoidalarini bilish, balki raqamli vositalarda

ishlash, moliyaviy axborotni tahlil qilish, xatolarni aniqlash va kasbiy qarorlarni asoslash ko‘nikmalari ham talab etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-son qarori bilan MHXSga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar belgilangan bo‘lib, unda standartlarni joriy etish bilan bir qatorda ushbu sohada mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirish vazifasi ham qo‘yilgan [8]. MHXS hisob yozuvini mexanik bajarishdan ko‘ra professional mulohazaga asoslanishini talab qiladi; bu esa buxgalteriya hisobini o‘qitishda amaliyotga yo‘naltirilgan zamonaviy metodlarning ahamiyatini oshiradi.

An’anaviy ta’limda hisob tamoyillari, hisobvaraqlar tizimi va ikki yoqlama yozuv usuli asosan nazariy jihatdan o‘rgatiladi. Talaba bu bilimlarni kasbiy vaziyatlarda mustaqil qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘lmasa, nazariy tayyorgarlik va amaliy kompetensiyalar o‘rtasida tafovut yuzaga keladi. Raqamli simulyatsiya talabaga shartli korxona faoliyatini modellashtirish, birlamchi hujjatlarni qayta ishlash, yozuvlar tuzish va o‘z qarorlarining oqibatini kuzatish imkonini berib, ushbu tafovutni qisqartirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – kompetensiyaviy yondashuv asosida buxgalteriya hisobini o‘qitishda raqamli simulyatsiyadan foydalanish metodikasini ishlab chiqish hamda kompetensiyalarni shakllantirish va baholash mexanizmini taklif etish. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo‘yildi: mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish; buxgalteriya ta’limi uchun asosiy kompetensiyalarni tasniflash; simulyatsiyadan foydalanish bosqichlarini ishlab chiqish; amaliy topshiriq namunasini tuzish va baholash mezonlarini belgilash.

## ADABIYOTLAR SHARHI

Buxgalteriya ta’limida raqamli simulyatsiyalardan foydalanish xalqaro adabiyotlarda uch yo‘nalishda o‘rganilgan: simulyatsiyalarning pedagogik imkoniyatlari, kasbiy muhitni modellashtirish va o‘quv natijalarini baholash.

IFAC xalqaro ta’lim standartlari buxgalter tayyorlashda texnik kompetensiya (IES 2) va kasbiy ko‘nikmalarni (IES 3) uyg‘un rivojlantirishni talab qiladi, ya’ni ta’lim natijasi bilimlar hajmi bilan emas, balki ularni amaliy vaziyatda qo‘llay olish bilan o‘lchanadi [1; 2]. Bu kompetensiyaviy yondashuvning buxgalteriya ta’limidagi me’yoriy asosini tashkil etadi.

C.A. Rincón Soto, O.J. Solano Rodríguez va J.E. Lemos de la Cruz buxgalteriya ta’limida raqamli simulyatsion o‘yinlarga oid adabiyotlarni tahlil qilib, ular nazariy va amaliy ta’limni bog‘lash, talabalarning faol ishtirokini ta’minlash va o‘quv jarayonini tajribaga asoslangan shaklda tashkil etishga xizmat qilishini ko‘rsatgan [3]. M. Sidorova, T. Kopus va I. Yurasova boshqaruv hisobini o‘qitishda autentik kasbiy muhitga yaqinlashtirilgan simulyatsiyani o‘rganib, 254 respondent fikrlari asosida bunday mashg‘ulotlar talabalarning texnik, intellektual, tashkiliy va shaxslararo ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam berishini qayd etgan [4].

H. HajiMoradkhani, S. Mashayekh va R. Khodabandelou kirish darajasidagi buxgalteriya kursi uchun raqamli o‘yinga asoslangan o‘quv vositasini ishlab chiqib, o‘quv topshiriqlarini o‘yin elementlari bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini ko‘rsatgan [5]. W.W. ElKelish va R. Ahmed esa LEGO® Serious Play simulyatsiya texnikasini an’anaviy o‘qitish bilan taqqoslab, simulyatsion yondashuv tahlil kabi yuqori darajadagi o‘quv ko‘nikmalarini rivojlantirishda afzallikka ega ekanini aniqlagan [6].

Mahalliy adabiyotlarda asosiy e’tibor xalqaro standartlarni amaliyotga joriy etishga qaratilgan. U.A. Shirinov va O.T. Shirinova O‘zbekistonda xalqaro standartlar asosida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalarini tahlil qilib, xalqaro va milliy hisob amaliyotini uyg‘unlashtirish zaruratini asoslagan [7]. Bu natija xalqaro standartlar mazmunini talabalarga amaliy vaziyatlar orqali o‘rgatish ehtiyojini ham ko‘rsatadi.

**Ilmiy bo‘shliq.** Ko‘rib chiqilgan tadqiqotlar simulyatsiyalarning foydasini, kasbiy muhitni modellashtirishni va o‘quv natijalarini alohida-alohida yoritadi, biroq ularni buxgalteriya hisobi fani uchun kompetensiya – topshiriq – baholash zanjiriga birlashtiruvchi metodik model yetarli ishlab chiqilmagan. Mahalliy tadqiqotlarda esa masala asosan korxona amaliyoti nuqtayi nazaridan o‘rganilib, uni o‘qitish metodikasi chetda qolgan. Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi har bir o‘quv bosqichini muayyan kompetensiya va uni baholash mezoni bilan bog‘lovchi metodik modelni taklif etishdan iborat.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-metodik xarakterga ega bo‘lib, unda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimli yondashuv va pedagogik loyihalashtirish usullaridan foydalanildi. Tahlil obyekti sifatida simulyatsion ta’lim tajribalariga oid xalqaro maqolalar, IFAC ta’lim standartlari va O‘zbekistonda MHXSni joriy etishga oid me’yoriy hujjatlar tanlandi.

Tadqiqot uch bosqichda olib borildi: birinchi bosqichda manbalar asosida buxgalteriya ta’limida rivojlantiriladigan kompetensiyalar aniqlandi; ikkinchi bosqichda ular simulyatsiya bosqichlari bilan bog‘lanib, metodik model loyihalashtirildi; uchinchi bosqichda model asosida amaliy topshiriq namunasi va baholash mezonlari ishlab chiqildi. Maqoladagi model, tasnif va mezonlar muallifning nazariy-metodik takliflari bo‘lib, ularning samaradorligi hali tajriba-sinov bilan tasdiqlanmagan; bu keyingi empirik tadqiqot vazifasi sifatida belgilanadi.

## KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BUXGALTERIYA HISOBINI O‘QITISH

Buxgalteriya hisobida kompetensiyaviy yondashuv talabaning xo‘jalik operatsiyasini aniqlashi, tegishli hisobvaraqlarni tanlashi, yozuvlarni tuzishi va moliyaviy axborotni izohlashi orqali namoyon bo‘ladi. IES 2 va IES 3 talablari [1; 2] hamda kasbiy faoliyat mazmunidan kelib chiqib, rivojlantiriladigan kompetensiyalar beshta guruhga ajratildi (1-jadval).

1-jadval

**Buxgalteriya hisobini o‘qitishda shakllantiriladigan asosiy kompetensiyalar**

| Kompetensiya turi | Mazmuni | Kutiladigan o‘quv natijasi |
|---|---|---|
| Nazariy-texnik | Hisob tamoyillari, hisobvaraqlar va ikki yoqlama yozuv qoidalarini bilish | Operatsiya uchun tegishli hisobvaraqlarni tanlaydi |
| Amaliy | Birlamchi hujjatlar va buxgalteriya yozuvlari bilan ishlash | Operatsiyalarni hujjatlashtiradi va hisobda aks ettiradi |

| Kompetensiya turi | Mazmuni | Kutiladigan o‘quv natijasi |
|---|---|---|
| Tahliliy | Hisob ma’lumotlarini solishtirish va xatolarni aniqlash | Nomuvofiqliklarni topadi va sabablarini izohlaydi |
| Raqamli | Elektron jadvallar va buxgalteriya dasturlaridan foydalanish | Ma’lumotlarni raqamli muhitga kiritadi va qayta ishlaydi |
| Kommunikativ-axloqiy | Natijalarni asoslash, jamoada ishlash, kasbiy halollik | Qarorini tushuntiradi, axborot maxfiyligini saqlaydi |

Manba: [1; 2] asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Ushbu kompetensiyalar alohida emas, o‘zaro bog‘liq holda rivojlanadi. Masalan, yetkazib beruvchidan tovar xaridini hisobda aks ettirish uchun talaba operatsiyaning iqtisodiy mazmunini tushunishi, hujjatni tekshirishi, hisobvaraqlarni tanlashi va yozuvni raqamli muhitga kiritishi kerak. Shu ma’noda raqamli simulyatsiya bir vaqtning o‘zida bir nechta kompetensiyani rivojlantiruvchi o‘quv muhiti vazifasini bajaradi.

## RAQAMLI SIMULYATSIYADAN FOYDALANISH METODIKASI

Raqamli simulyatsiya – kasbiy jarayonning raqamli muhitda modellashtirilgan shakli bo‘lib, unda talaba vazifalarni bajaradi, qaror qabul qiladi va uning natijalarini tahlil qiladi. Buxgalteriya ta’limida u shartli korxonaning operatsiyalari, elektron hujjatlari, hisob yozuvlari va moliyaviy natijalarini modellashtirish orqali tashkil etiladi. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan metodika besh bosqichdan iborat (2-jadval).

2-jadval

**Raqamli simulyatsiyadan foydalanishning besh bosqichli metodik modeli**

| Bosqich | Amalga oshiriladigan faoliyat | Rivojlantiriladigan kompetensiya | Kutiladigan natija |
|---|---|---|---|
| 1. Maqsadni belgilash | O‘quv maqsadlari va amaliy topshiriqlarni aniqlash | Nazariy-texnik | Talaba vazifa mazmunini tushunadi |
| 2. Raqamli muhitni tayyorlash | Shartli korxona, boshlang‘ich ma’lumotlar va hujjatlarni yaratish | Raqamli | Talaba simulyatsiya muhitida ishlashga tayyor bo‘ladi |
| 3. Kasbiy vaziyatni modellashtirish | Operatsiyalarni o‘quv vaziyati sifatida taqdim etish | Nazariy-texnik, amaliy | Talaba operatsiyaning iqtisodiy mazmunini aniqlaydi |
| 4. Mustaqil bajarish va teskari aloqa | Hujjatlarni qayta ishlash, yozuvlar tuzish, xatolarni aniqlash | Amaliy, raqamli, tahliliy | Talaba operatsiyalarni bajaradi va xatolarni tuzatadi |
| 5. Baholash va refleksiya | Natijalarni tekshirish, izohlash va xulosalash | Tahliliy, kommunikativ-axloqiy | Talaba qarorini asoslaydi va faoliyatini baholaydi |

Manba: muallif ishlanmasi.

Birinchi bosqichda o‘qituvchi mashg‘ulotning o‘lchanadigan natijalarini belgilaydi: masalan, talaba tovar xaridini hujjatlashtirishi, hisobvaraqlarni tanlashi va debet-kredit yozuvini tuzishi lozim. Ikkinchi bosqichda maxsus simulyatsiya dasturi, elektron jadval yoki

soddalashtirilgan raqamli model asosida boshlang‘ich qoldiqlar, operatsiyalar, elektron hujjatlar va hisobvaraqlar rejasini o‘z ichiga olgan o‘quv muhiti tayyorlanadi. Elektron jadvaldan foydalanish imkoniyati metodikani moddiy-texnik bazasi cheklangan muassasalarda ham qo‘llash imkonini beradi.

Uchinchi bosqichda talabaga real faoliyatga yaqin vaziyat beriladi va u operatsiyaning iqtisodiy mazmunini aniqlaydi. To‘rtinchi bosqichda topshiriqlar individual yoki kichik guruhlarda bajariladi; o‘qituvchi tayyor javob bermasdan, xato sababini topishga yo‘naltiruvchi savollar orqali teskari aloqani ta’minlaydi. Beshinchi bosqichda natijalar oldindan e’lon qilingan mezonlar asosida baholanadi, talaba esa o‘z qarorlarini izohlab, xatolarini tahlil qiladi.

Modelning metodik xususiyati shundaki, har bir bosqich aniq kompetensiya va kutiladigan natija bilan bog‘langan; bu mashg‘ulotni oddiy topshiriq bajarishdan maqsadli kasbiy tayyorgarlik jarayoniga aylantiradi.

## RAQAMLI SIMULYATSIYA ASOSIDA AMALIY MASHG‘ULOT TASHKIL ETISH

Metodikani “Virtual korxonada buxgalteriya operatsiyalarini hisobga olish” mavzusidagi mashg‘ulot misolida ko‘rib chiqamiz. Shartli “Baraka Savdo” savdo korxonasi modeli yaratiladi; korxonaning hisob-kitob schyotidagi boshlang‘ich qoldiq 50 mln so‘m. Talabalarga quyidagi operatsiyalar beriladi (barcha summalar shartli, soddalashtirish maqsadida QQS hisobga olinmagan) (3-jadval).

3-jadval

**“Baraka Savdo” korxonasi operatsiyalari va ularning hisobda aks ettirilishi**

| № | Xo‘jalik operatsiyasi | Debet | Kredit | Summa, mln so‘m |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Yetkazib beruvchidan tovar xarid qilindi | 2900 | 6010 | 30 |
| 2 | Yetkazib beruvchiga to‘lov o‘tkazildi | 6010 | 5110 | 30 |
| 3 | Tovar xaridorga kreditga sotildi | 4010 | 9020 | 45 |
| 4 | Sotilgan tovar tannarxi hisobdan chiqarildi | 9120 | 2900 | 25 |
| 5 | Xaridordan pul mablag‘i tushdi | 5110 | 4010 | 45 |

Manba: muallif tomonidan o‘quv maqsadida tuzilgan. Hisobvaraqlar: 2900 – Tovarlar; 4010 – Xaridor va buyurtmachilardan olinadigan schyotlar; 5110 – Hisob-kitob schyoti; 6010 – Mol yetkazib beruvchilarga to‘lanadigan schyotlar; 9020 – Tovarlarni sotishdan daromadlar; 9120 – Sotilgan tovarlar tannarxi.

Talabalar quyidagi vazifalarni bajaradi:

1) birlamchi hujjatlarni o‘rganish va ularning to‘g‘riligini tekshirish;
2) har bir operatsiyaning iqtisodiy mazmunini aniqlash;
3) tegishli hisobvaraqlarni tanlab, buxgalteriya yozuvlarini tuzish;
4) ma’lumotlarni elektron jadval yoki simulyatsiya muhitiga kiritish;

5) hisobvaraqlar bo‘yicha aylanma va yakuniy qoldiqlarni hisoblash, aylanma qaydnomada debet va kredit aylanmalari tengligini tekshirish;

6) aniqlangan xatolarni topish va tuzatish;

7) natijalarni izohlash va hisobot ko‘rsatkichlarini shakllantirish.

To‘g‘ri bajarilgan topshiriqda hisob-kitob schyotining yakuniy qoldig‘i 65 mln so‘m (50 – 30 + 45), tovarlar qoldig‘i 5 mln so‘m (30 – 25), yalpi foyda esa 20 mln so‘m (45 – 25) ni tashkil etadi. Talaba bu ko‘rsatkichlarni simulyatsiya natijasi bilan solishtirib, o‘z ishini mustaqil tekshiradi.

**Xatoni aniqlash topshirig‘i.** Murakkablikning keyingi darajasida simulyatsiyaga ataylab xato kiritiladi: masalan, 4-operatsiyada sotilgan tovar tannarxi tannarx bo‘yicha emas, sotish bahosida (45 mln so‘m) hisobdan chiqarilgan. Natijada tovarlar qoldig‘i manfiy (–15 mln so‘m), yalpi foyda esa nolga teng bo‘lib chiqadi. Talaba manfiy qoldiq kabi “signal”ni sezishi, xato manbasini topishi, uni tuzatishi va iqtisodiy oqibatini izohlashi kerak. Aynan shu turdagi topshiriq tahliliy kompetensiyani rivojlantiradi va uni baholash imkonini beradi.

Topshiriqlar murakkabligi bosqichma-bosqich oshiriladi: oddiy operatsiyalardan bir nechta hisobvaraqqa ta’sir qiluvchi vaziyatlarga, so‘ngra xatoni aniqlash topshiriqlariga o‘tiladi. Keyingi bosqichda topshiriqlarni MHXS talablariga moslashtirish mumkin – masalan, “Xaridorlar bilan shartnomalar bo‘yicha tushum” (IFRS 15) standarti asosida tushumni tan olish vaqtini aniqlash talabadan professional mulohaza yuritishni talab qiladi.

## TALABALAR KOMPETENSIYALARINI BAHOLASH MEZONLARI

Simulyatsiya asosidagi mashg‘ulotda baholash faqat yakuniy javobning to‘g‘riligiga asoslanmasligi lozim: talabaning hujjatlar bilan ishlashi, hisobvaraqlarni tanlashi, raqamli vositalardan foydalanishi, xatolarni aniqlashi va natijalarni izohlashi ham baholanadi (4-jadval).

4-jadval

**Raqamli simulyatsiya asosida talabalar kompetensiyalarini baholash mezonlari**

| Baholash mezoni | Baholanadigan kompetensiya | Maks. ball |
|---|---|---|
| Nazariy bilimlarni amaliy vaziyatga tatbiq etish | Nazariy-texnik | 20 |
| Birlamchi hujjatlar bilan ishlash | Amaliy | 15 |
| Buxgalteriya yozuvlarini to‘g‘ri tuzish | Amaliy, nazariy-texnik | 25 |
| Raqamli vositalardan foydalanish | Raqamli | 15 |
| Xatolarni aniqlash va tahlil qilish | Tahliliy | 15 |
| Natijalarni izohlash va kasbiy muloqot | Kommunikativ-axloqiy | 10 |
| **Jami** | | **100** |

Manba: muallif tomonidan taklif etilgan namunaviy model. Ballar taqsimoti fan dasturi va mashg‘ulot maqsadlariga qarab moslashtirilishi mumkin.

Baholashda natijaga qanday erishilgani, hisob-kitoblarning izchilligi va qarorning asoslanganligi hisobga olinadi. Masalan, xatoni aniqlash topshirig‘ida dastlab noto‘g‘ri natija chiqargan, ammo manfiy qoldiq orqali xato manbasini mustaqil topib tuzatgan talaba “Xatolarni aniqlash va tahlil qilish” mezoni bo‘yicha to‘liq ball oladi. Baholashning

ishonchliligi uchun mezonlar mashg‘ulot boshida talabalarga e’lon qilinishi, topshiriqlar bir xil talablar asosida tekshirilishi va yakunda individual fikr-mulohaza berilishi lozim.

## MUHOKAMA VA METODIK TAVSIYALAR

Tahlil qilingan manbalar raqamli simulyatsiya buxgalteriya ta’limida nazariy va amaliy tayyorgarlikni bog‘lash imkonini berishini ko‘rsatadi [3–6]. Biroq vositaning o‘zi yuqori natijani kafolatlamaydi: samara topshiriqlar sifati, o‘qituvchining metodik tayyorgarligi, talabalarning boshlang‘ich bilim darajasi va baholash tizimiga bog‘liq. Taklif etilgan modelning afzalligi – kompetensiyalarni shakllantirish, topshiriqlarni bajarish va natijalarni baholashni yagona tizimga birlashtirishi. Uni joriy etishda quyidagi shartlarga rioya qilish tavsiya etiladi:

1) simulyatsiya topshiriqlarini fan dasturidagi o‘quv natijalariga moslashtirish;

2) sodda operatsiyalardan boshlab, murakkab vaziyatlar va xatoni aniqlash topshiriqlariga bosqichma-bosqich o‘tish;

3) raqamli vositalar bilan birga hisobning nazariy asoslarini ham o‘rgatish;

4) baholash mezonlarini oldindan belgilash va barcha talabalarga bir xil qo‘llash;

5) maxfiy moliyaviy axborotdan foydalanmaslik yoki uni anonimlashtirish;

6) o‘qituvchilarning raqamli pedagogika va buxgalteriya dasturlari bo‘yicha malakasini muntazam oshirish.

Metodikaning samaradorligini tekshirish uchun oliy ta’lim muassasasida tajriba va nazorat guruhlarida pedagogik tajriba-sinov o‘tkazish rejalashtirilmoqda. Unda talabalarning boshlang‘ich va yakuniy natijalari 4-jadval mezonlari asosida taqqoslanadi, xatolar dinamikasi va talabalarning fikr-mulohazalari o‘rganiladi. Empirik ma’lumotlar to‘planmaguncha metodika samaradorligi haqida miqdoriy xulosa chiqarish to‘g‘ri bo‘lmaydi.

## XULOSA

Tadqiqot natijasida kompetensiyaviy yondashuv asosida buxgalteriya hisobini o‘qitishda raqamli simulyatsiyadan foydalanishning nazariy-metodik asoslari umumlashtirildi va quyidagi natijalarga erishildi:

1) buxgalteriya ta’limida shakllantiriladigan nazariy-texnik, amaliy, tahliliy, raqamli va kommunikativ-axloqiy kompetensiyalar IES talablari asosida tizimlashtirildi va ularning har biri uchun kutiladigan o‘quv natijasi belgilandi;

2) har bir bosqichi muayyan kompetensiya va kutiladigan natija bilan bog‘langan besh bosqichli metodik model ishlab chiqildi;

3) “Baraka Savdo” virtual korxonasi misolida hisob yozuvlari va xatoni aniqlash topshirig‘ini o‘z ichiga olgan, murakkabligi bosqichma-bosqich oshib boruvchi amaliy mashg‘ulot namunasi tuzildi;

4) kompetensiyalar kesimida 100 ballik namunaviy baholash mezonlari taklif etildi va metodikani tajriba-sinovdan o‘tkazish yo‘nalishlari belgilandi.

Raqamli simulyatsiya an’anaviy ta’limni almashtiruvchi emas, balki uni to‘ldiruvchi pedagogik vosita sifatida buxgalteriya hisobini o‘qitishni amaliy faoliyatga yo‘naltirish va MHXSga o‘tish sharoitida zamonaviy buxgalter kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi. Taklif etilgan modelning amaliy qiymati uni real ta’lim sharoitida sinab ko‘rish va natijalar asosida takomillashtirish orqali to‘liq namoyon bo‘ladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. IFAC. International Education Standard 2: Initial Professional Development – Technical Competence (Revised). – New York: IAESB. – https://education.ifac.org/part/ies-2
2. IFAC. International Education Standard 3: Initial Professional Development – Professional Skills (Revised). – New York: IAESB. – https://education.ifac.org/part/ies-3
3. Rincón Soto C.A., Solano Rodríguez O.J., Lemos de la Cruz J.E. The use of digital simulation games in accounting teaching-learning: a review of literature // Academia y Virtualidad. – 2021. – Vol. 14, №1. – P. 117–131. – https://doi.org/10.18359/ravi.5173
4. Sidorova M., Kopus T., Yurasova I. Digital transformation for teaching management accounting: training with a simulation in an authentic professional environment // Accounting Education. – 2024. – Vol. 33, №5. – P. 621–648. – https://doi.org/10.1080/09639284.2023.2255980
5. HajiMoradkhani H., Mashayekh S., Khodabandelou R. Digital game-based learning in an introductory accounting course: design and development of an instructional game // International Journal of Game-Based Learning. – 2023. – Vol. 13, №1. – P. 1–21. – https://doi.org/10.4018/IJGBL.324073
6. ElKelish W.W., Ahmed R. Advancing accounting education using LEGO® Serious Play simulation technique // Accounting Education. – 2022. – Vol. 31, №2. – P. 167–183. – https://doi.org/10.1080/09639284.2021.1905011
7. Shirinov U.A., Shirinova O.T. O‘zbekistonda xalqaro standartlar asosida buxgalteriya hisobini tashkil etish // O‘zbekiston sug‘urta bozori. – 2026. – Vol. 3, №3. – B. 8–11. – https://doi.org/10.55439/INS/vol3_iss3/424
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4611-son qarori. 24.02.2020. – https://lex.uz/uz/acts/-4746047